

SPIS TREŚCI

Od Tłumacza	13
O Autorze	22
Przedmowa	23
Rozdział 1. Naukowe podstawy nauki nauczania	27
<i>Chwila namysłu nad uczeniem się nauczania</i>	<i>27</i>
<i>Z dziejów nauczania</i>	<i>29</i>
Rola nauczyciela w XIX wieku	29
Rola nauczyciela w XX wieku	30
Rola nauczyciela w XXI wieku	31
<i>O skutecznym nauczaniu</i>	<i>38</i>
Definitywny cel nauczania	39
Nauczyciel efektywny	39
Sztuka nauczania kierowana wiedzą	41
Repertuar skutecznych sposobów	45
Refleksja i rozwiązywanie problemów	49
<i>Nauka nauczania</i>	<i>50</i>
Modele rozwoju zawodowego nauczyciela	51
Ślady wczesnych doświadczeń	53
<i>Podsumowanie</i>	<i>55</i>
CZĘŚĆ I. KIEROWNICZE FUNKCJE NAUCZYCIELA	57
Rozdział 2. Planowanie	59
<i>Chwila namysłu nad planowaniem</i>	<i>59</i>
<i>O planowaniu</i>	<i>60</i>
Tradycyjna postać planowania	61
Alternatywna postać planowania	61
<i>Z literatury przedmiotu</i>	<i>62</i>
Skutki planowania	62
Doświadczenie zawodowe a planowanie	64
<i>Przedmiot planowania</i>	<i>68</i>
Cykl nauczania i planowania	68
Okresy planistyczne	69
<i>Planowanie w szczegółach</i>	<i>70</i>
Dobór treści	72
Zasady i narzędzia doboru treści	75
Cele dydaktyczne	78
Wybór celów dydaktycznych z wykorzystaniem taksonomii	85

6 Spis treści

Plany lekcji	87
<i>Planowanie czasu i wykorzystania przestrzeni</i>	<i>94</i>
Czas	94
Przestrzeń	96
<i>Podsumowanie</i>	<i>97</i>
Rozdział 3. Klasa jako wspólnota dydaktyczna	99
<i>Chwila namysłu nad wspólnotą dydaktyczną w klasie</i>	<i>99</i>
<i>Wspólnota dydaktyczna z różnych perspektyw</i>	<i>101</i>
Synteza jednostki i grupy	101
<i>Z literatury przedmiotu</i>	<i>103</i>
Motywacja	103
Właściwości wspólnot dydaktycznych	109
<i>Z literatury przedmiotu</i>	<i>117</i>
Wpływ środowiska klasy na motywację uczniów	117
Wpływ zachowania nauczyciela na uczniów	118
Wzajemne oddziaływanie uczniów na siebie i na nauczycieli	123
<i>Strategie motywowania uczniów i kształtowania wspólnoty dydaktycznej</i>	<i>124</i>
Uwierz w możliwości uczniów i zajęcie się czynnikami podlegającymi modyfikacji	124
Nie przeceniaj motywacji zewnętrznej	125
Nadawaj sytuacjom dydaktycznym pozytywny koloryt	125
Oprzyj się na zainteresowaniach uczniów i atrakcyjności wewnętrznej	126
Pokieruj uczeniem się tak, by wywołać stan uniesienia	127
Informuj o rezultatach, nie usprawiedliwiaj niepowodzeń	128
Pamiętaj o uczniowskich potrzebach, w tym potrzebie samostereowności	129
Zajmij się strukturą celu i trudnością zadania	130
Wspomagaj rozwój grupy i umacniaj jej spójność	131
<i>Posumowanie</i>	<i>134</i>
Rozdział 4. Klasy integracyjne i wielokulturowe	136
<i>Chwila namysłu nad nauczaniem w klasach integracyjnych i kulturowo zróżnicowanych</i>	<i>137</i>
<i>Edukacja integracyjna i wielokulturowa – punkty widzenia</i>	<i>137</i>
Istota problemu	137
Korzenie	138
Klasy integracyjne	140
<i>Z literatury przedmiotu</i>	<i>142</i>
Rasa, grupa etniczna i kultura	143
Język	146
Płeć	147
Pochodzenie społeczne	147
Wyjątkowość	151
<i>Kreowanie klas integracyjnych i wielokulturowych</i>	<i>152</i>
Świadomość i samoświadomość kulturowa	152
Program nauczania	161
Proces dydaktyczny	163
Kontrola i ocena	167
Praca z uczniami o specjalnych potrzebach	167
Demokratyczne i życzliwe kierowanie klasą	175
<i>Podsumowanie</i>	<i>177</i>

Rozdział 5. Ład w klasie	180
<i>Chwila namysłu nad kierowaniem klasą</i>	180
<i>Różne punkty widzenia na kierowanie klasą</i>	181
<i>Z literatury przedmiotu</i>	183
Teoria wzmocnienia	183
Ekologia klasy i procesy grupowe	183
Efektywność nauczania	187
Teorie ześrodkowane na uczniu	188
<i>Ład efektywny</i>	190
Prewencja	190
Interwencja	199
<i>Programy kierowania klasą</i>	207
Programy tradycyjne oparte na teorii wzmocnienia	207
Programy kształtujące świadomą dyscyplinę i społeczność	210
Klasa przychylna	213
<i>Uwagi końcowe i rzut oka w przyszłość</i>	214
<i>Podsumowanie</i>	214
Rozdział 6. Kontrola i ocena	217
<i>Chwila namysłu nad kontrolą i oceną</i>	217
<i>O kontroli i ocenianiu</i>	218
Znaczenie kontroli i oceny	218
Pojęcia podstawowe	220
<i>Z literatury przedmiotu</i>	222
Wpływ ocen szkolnych na uczniów	222
Nauczycielskie uprzedzenia	224
<i>Krajowe i szkolne programy kontroli</i>	227
Badanie wyników nauczania testami standaryzowanymi	227
Testy standaryzowane	227
Testy różnicujące i testy kryterialne	227
Zalety i wady testów różnicujących i kryterialnych	228
Informowanie o wynikach testów standaryzowanych	230
<i>Nauczycielski program kontroli</i>	231
Diagnoza wiedzy uprzedniej	231
Informacja zwrotna	232
Kontrola zbierająca i świadectwa	232
<i>Sprawdziany i stopnie</i>	232
Zasady ogólne	233
Wystawianie stopni	242
Końcowe wskazówki	244
<i>Rzut oka w przyszłość</i>	245
Kontrola praktyczna	246
Kontrola autentyczna	247
Projektowanie kontroli praktycznej i autentycznej; wystawianie stopni	247
Teczka prac i opis narracyjny	248
Kontrola i ocena grupowa oraz kontraktów indywidualnych	249
Karta praw ocenianego	251
<i>Podsumowanie</i>	251

8 Spis treści

CZĘŚĆ II. INTERAKCYJNE FUNKCJE NAUCZYCIELA	255
Rozdział 7. Nauczanie podające	258
<i>Chwila namysłu nad podawaniem</i>	<i>258</i>
<i>O nauczaniu podającym</i>	<i>259</i>
<i>Z literatury przedmiotu</i>	<i>260</i>
Struktura i organizacja wiedzy	260
Słowne uczenie się materiału znaczącego	261
Poznawcza psychologia uczenia się	263
Dane z badań	266
<i>Planowanie i prowadzenie lekcji podających</i>	<i>271</i>
Planowanie	271
Prowadzenie lekcji	276
<i>Organizacja środowiska dydaktycznego</i>	<i>284</i>
<i>Kontrola i ocena</i>	<i>285</i>
<i>Podsumowanie</i>	<i>285</i>
Rozdział 8. Nauczanie bezpośrednie	288
<i>Chwila namysłu nad nauczaniem bezpośrednim</i>	<i>288</i>
<i>O nauczaniu bezpośrednim</i>	<i>289</i>
<i>Z literatury przedmiotu</i>	<i>289</i>
Behawioryzm	290
Teoria społecznego uczenia się	290
Badania nad efektywnością nauczania	291
<i>Planowanie i prowadzenie nauczania bezpośredniego</i>	<i>294</i>
Planowanie	295
Prowadzenie lekcji	298
<i>Organizacja środowiska dydaktycznego</i>	<i>305</i>
<i>Kontrola i ocena</i>	<i>307</i>
<i>Uwagi końcowe</i>	<i>309</i>
<i>Podsumowanie</i>	<i>309</i>
Rozdział 9. Nauczanie pojęć	311
<i>Chwila namysłu nad nauczaniem pojęć</i>	<i>311</i>
<i>O metodzie nauczania pojęć</i>	<i>312</i>
<i>Z literatury przedmiotu</i>	<i>313</i>
Pojęcia i myślenie wysoko zorganizowane	313
Istota pojęć	314
Rozwój a uczenie się pojęć	317
<i>Planowanie i prowadzenie lekcji według modelu nauczania pojęć</i>	<i>321</i>
Planowanie	321
Dobór i układ przykładów i nieprzykładów	325
Wyobrażenia wzrokowe i mentalne	326
Prowadzenie lekcji	329
<i>Organizacja środowiska dydaktycznego</i>	<i>332</i>
<i>Kontrola i ocena</i>	<i>332</i>
<i>Podsumowanie</i>	<i>334</i>

Rozdział 10. Uczenie się we współpracy	336
<i>Chwila namysłu nad uczeniem się we współpracy</i>	336
<i>O uczeniu się we współpracy</i>✓.....	337
<i>Z literatury przedmiotu</i>	339
Demokracja na miarę klasy szkolnej	339
Stosunki międzygrupowe	340
Uczenie się eksperymentalne	341
Zachowanie kooperacyjne	341
Kontakty z uczniami niepełnosprawnymi	342
Osiągnięcia w nauce	345
<i>Planowanie i prowadzenie pracy grupowej</i>	346
Planowanie	346
Prowadzenie lekcji	356
<i>Organizacja środowiska dydaktycznego</i>	358
Zmiana metodyczna	360
Nauczanie współpracy	361
<i>Kontrola i ocena</i>	365
Sprawdzanie opanowania materiału	365
Ocena współpracy	367
Wystawianie stopni	368
Uznanie dla pracy uczniów	368
<i>Uwagi końcowe</i>	368
<i>Podsumowanie</i>	369
Rozdział 11. Nauczanie problemowe	371
<i>Chwila namysłu nad nauczaniem problemowym</i>	371
<i>O nauczaniu problemowym</i>	372
Charakterystyczne cechy nauczania problemowego	372
<i>Z literatury przedmiotu</i>	376
Dewey i rola problemu w edukacji	376
Piaget, Wygotski i konstruktywizm	377
Bruner i uczenie się przez odkrywanie	378
<i>Planowanie i prowadzenie lekcji problemowej</i>	382
Planowanie	382
Prowadzenie lekcji	386
<i>Organizacja środowiska dydaktycznego</i>	391
Sytuacje wielozadaniowe	391
Różne terminy kończenia zadań	391
Nadzorowanie i kierowanie pracą uczniów	392
Zarządzanie materiałami i wyposażeniem	393
Poruszanie się i zachowanie poza klasą	393
<i>Kontrola i ocena</i>	394
Sprawdzanie zrozumienia	394
Listy kontrolne i ocenianie skalowane	395
Ocena realizacji ról dorosłych	396
Ocena możliwości uczenia się	397
<i>Uwagi końcowe</i>	397
<i>Podsumowanie</i>	398

10 Spis treści

Rozdział 12. Dyskusja	400
<i>Chwila namysłu nad dyskusją</i>	400
<i>O metodzie dyskusji</i>	401
<i>Z literatury przedmiotu</i>	402
Dyskurs i poznanie	403
Nauczyciel mówi	404
Nauczyciel pyta	405
Czas wyczekiwania	406
<i>Planowanie i prowadzenie lekcji-dyskusji</i>	410
Planowanie	410
Prowadzenie dyskusji	414
<i>Organizacja środowiska dydaktycznego</i>	419
Wolniejsze tempo i szerszy udział	420
Wzajemny szacunek i zrozumienie	421
Narzędzia pomocne w uczeniu się umiejętności myślenia i prowadzenia dyskursu	423
<i>Kontrola i ocena</i>	426
Ciąg dalszy	426
Wystawianie ocen	426
<i>Wzorzec dyskursu – uwagi końcowe</i>	427
<i>Podsumowanie</i>	428
 CZĘŚĆ III. ORGANIZACYJNE FUNKCJE NAUCZYCIELA	431
Rozdział 13. Kierowanie i współpraca w szkole	433
<i>Chwila namysłu nad szkołą jako miejscem pracy dorosłych</i>	433
<i>O szkole jako miejscu pracy</i>	434
Szkola jako system społeczny	435
Szkoly mają historię i kulturę	435
Szkoly są podobne do innych organizacji	436
Szkoly różnią się od innych organizacji	436
Normy, role i kultura nauczania	438
<i>Z literatury przedmiotu</i>	441
Natura pracy nauczyciela	441
Efektywność szkoły	443
Cechy efektywnych szkół	446
<i>Organizacyjne umiejętności nauczycieli</i>	448
Współpraca z nauczycielami	449
Współpraca z administracją i personelem kierowniczym	451
Współpraca z rodzicami	452
Doskonalenie szkoły	456
<i>Podsumowanie</i>	459
 MATERIAŁY UZUPEŁNIAJĄCE	461
Dział 1. Lektura sprawozdań z badań	462
<i>Pojęcia podstawowe</i>	462
Zmienne badawcze	463
Zmienne niezależne i zależne	465

<i>Typologia badań pedagogicznych</i>	465
Wiedza naukowa	465
Badania opisowe	467
Badania eksperymentalne	468
Badania korelacyjne	469
Badania przyczynowo-porównawcze	469
<i>Statystyka i konwencje badawcze</i>	470
Pobieranie próbki	470
Randomizacja	471
Miary i konwencje	471
<i>Jak czytać sprawozdania z badań</i>	473
Zasady krytycznej lektury	473
Sprawdzian	474
Dział 2. Badania metodyczne	475
<i>O badaniach metodycznych</i>	475
Krótki rys historyczny	475
Uzasadnienie dla badań metodycznych	476
<i>Prowadzenie badań metodycznych</i>	477
Fazy badania metodycznego	477
Sformułowanie problemów i pytań	478
Zbieranie informacji	481
<i>Przykład badań metodycznych</i>	484
Jakie Dawid postawił pytania	484
Jak Dawid zbierał dane	485
Jak Dawid uzyskał wyniki i jak je interpretował	485
Dział 3. Strategie uczenia się i studiowania	488
<i>O strategiach uczenia się i studiowania</i>	488
Waga i cele	488
Definicja strategii uczenia się	488
Uczeń samosterowny	489
<i>Z literatury przedmiotu</i>	489
Rola wiedzy uprzedniej	490
Rodzaje wiedzy	490
System pamięci	490
<i>Rodzaje strategii uczenia się</i>	492
Strategie powtarzania	492
Strategie opracowywania	493
Strategie organizowania	495
Strategie metapoznawcze	497
Jakich strategii nauczyć?	498
Jak nauczać strategii?	499
Nauczanie strategii uczenia się	499
Słownik	500
Literatura cytowana	514

